

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

УДК 371.13: 372: 378

ББК 74.1 / 74.58

Ф 79

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
від 28 лютого 2014 року, протокол № 7*

Рецензенти:

Вітвицька С.С. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Смагін І.І. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Тишук Л.І. – кандидат психологічних наук, завідувач Житомирського центру розвитку дитини №53 “АБВГДейка”.

Літературний коректор:

Мирончук Н.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка

Ф 79   **Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.С. Литнєва, Н.С. Колесник, Т.В. Наумчук – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – 620 с. + CD.**

У збірнику науково-методичних праць представлено результати Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти»; розкрито сутність професійної компетентності майбутнього педагога як сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей; охарактеризовано дієво-практичний компонент професійної компетентності вихователя дошкільного закладу; представлено компетентнісну модель сучасного педагога дошкільної та початкової освіти; відображено логіко-математичну діяльність у початковій та дошкільній освіті; розкрито сутність особистісної, рефлексивної, творчої, мовленнєвої, мовної, соціокультурної, художньо-естетичної компетенцій у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Збірник науково-методичних праць адресується науковцям, педагогам-практикам, майбутнім учителям початкових класів та вихователям ДНЗ, методистам дошкільної та початкової ланки освіти.

УДК 371.13: 372: 378

ББК 74.1/ 74.58

Кучинська Л.Ф. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в систему методичної роботи з педагогічними працівниками	192
Максимець С.М., Пастушок О., Хронюк Т. Психолого-педагогічні стилі виховання дітей у сім'ї	201
Пожарко В.Є. Інтерактивні форми роботи з педагогами	204
Синченко Н.В., Рашко Н.М. Громадянське виховання дітей на засадах народної педагогіки	208
Степанюк А.О., Сорочинська О.А. Співпраця сім'ї та дошкільного навчального закладу в полегшенні процесу адаптації дитини до садочка	211
Фурманюк С.М. Формування художньо-естетичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами праці	214
Шиманська Г.С. Інклюзивна освіта в умовах сучасного дошкільного закладу	217

РОЗДІЛ III. КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Гарбарчук Н.М. Формування ціннісних орієнтацій учасників навчально-виховного процесу шляхом впровадження інноваційних технологій	223
Зарицька А.Й. Діяльність методичної служби як умова підвищення професіоналізму педагогів та вдосконалення освітньої системи	226
Кондратець І.В. Рефлексивна компетентність у професійній діяльності педагога дошкільного навчального закладу	230
Некипіла О.І. Наступність у роботі дошкільного навчального закладу та школи	236
Остапчук С.М. Ефективні шляхи забезпечення організації та управління методичною роботою в ДНЗ	239
Тищук Л.І. Комплексний підхід до вивчення діяльності практичного психолога в дошкільному навчальному закладі	246

РОЗДІЛ IV. ОСОБИСТІСНА, РЕФЛЕКСИВНА, ТВОРЧА КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вигівська О.В. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників	251
Драгальчук В., Дубравська Н.М. Розвиток пізнавально-творчих здібностей у дошкільному віці	255
Йосипчук О., Йосипчук Л., Дубравська Н.М. Чинники формування особистості дошкільника	258
Кльонц Л.А. Гіперактивність як медико-психологічна проблема	261
Кузнецова Т. Взаємодія ДНЗ та ЗНЗ щодо забезпечення готовності дітей до навчання у школі	266
Лягута А.В. Використання технології проблемного навчання в ДНЗ	269
Максимець С.М., Волощук А. Особливості страхів дітей дошкільного віку	273
Максимець С.М., Карпіснюк О. Розвиток моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку	276
Максимець С.М., Кваша С.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку	279
Максимець С.М., Кліновська О.М., Прокопчук К.В. Психологічні аспекти формування уяви дошкільника	281
Максимець С.М., Колобюк Т.В. Психологічні засади розвитку моральних форм поведінки дітей дошкільного віку	284

Йосипчук Олена,
студентка 27 групи ННІ педагогіки,
Йосипчук Людмила,
студентка 27 групи ННІ педагогіки,
Дубравська Н. М., к.психол.н., доцент
кафедри загальної, вікової та педагогічної психології
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Чинники формування особистості дошкільника

У дошкільному віці формуються психологічні якості і механізми особистості, налагоджуються зв'язки, відносини, які становлять ядро особистості. У цей період формується стійкий внутрішній світ, форми поведінки, які дають підстави вважати дитину особистістю.

Умови розвитку дошкільника суттєво відрізняються від умов розвитку дитини у ранньому дитинстві. Значно підвищуються вимоги дорослих до його поведінки. Центальною вимогою є дотримання обов'язкових для всіх правил поведінки, норм суспільної моралі. Нові можливості пізнання світу сприяють засвоєнню форм взаємин, які існують між дорослими. Дитина включається у спільну діяльність з однолітками, вчиться узгоджувати з ними свої дії, рахуватися з їхніми інтересами і думками. Весь час змінюється й ускладнюється її діяльність, що висуває нові вимоги до сприймання, мислення, пам'яті, вміння організовувати свою поведінку. Усе це поступово формує особистість дитини, а кожне особистісне надбання змінює, розширює можливості для виховання. Умови розвитку і сам розвиток особистості взаємопов'язані.

Розвиток особистості дитини дошкільного віку охоплює такі якісні зміни:

1) розуміння дитиною навколишнього світу, усвідомлення свого місця в ньому, що породжує нові мотиви поведінки, під впливом яких вона здійснює свої вчинки;

2) розвиток почуттів і волі, що забезпечують дієвість мотивів, стійкість поведінки, її незалежність від зовнішніх обставин [2].

Основний вплив дорослих на розвиток особистості дитини полягає в організації засвоєння нею моральних норм, що регулюють поведінку людей у суспільстві. Найсильніше на дитину впливає поведінка близьких їй людей. Вона наслідує їх, переймає їхні манери, запозичує в них спосіб оцінювання людей, подій, речей. Однак цей вплив не обмежується близькими людьми. Дитина дошкільного віку знайомиться з життям дорослих людей, спостерігаючи за тим, як вони працюють, слухаючи розповіді, казки, переглядаючи фільми тощо. Для неї зразковою є поведінка людей, яких поважають, про кого схвально говорять, авторитетних однолітків, персонажів казок, мультфільмів та ін. Вирішальними в освоєнні зразків поведінки є оцінки, які дають дорослим, дітям, персонажам казок, фільмів, розповідей люди, думка яких для дитини найавторитетніша.

Окрім того, в цьому віці дитина вже вступає в певні стосунки з однолітками, що також визначає ситуацію її розвитку [3].

Дитина, яка постійно перебуває серед однолітків, має з ними різноманітні стосунки, набуває перших навичок поведінки у колективі, встановлює рівноправні і рівноцінні взаємини, набуває досвіду співжиття і співдіяльності. Саме серед однолітків дитина формується як суспільна істота.

У спілкуванні з однолітками дитина постійно опиняється перед необхідністю реалізовувати на практиці норми поведінки щодо інших людей, застосовувати їх до

різноманітних ситуацій. У спільній діяльності дітей безперервно виникає необхідність узгодження дій, вияву доброзичливого ставлення до однолітків, уміння відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільної мети. У цих ситуаціях діти не завжди знаходять потрібні способи поведінки. Часто між ними виникають конфлікти, коли кожен відстоює своє право, не беручи до уваги права однолітків. Втручаючись у конфлікти, вирішуючи їх, вихователь учить дітей усвідомленому виконанню норм поведінки [1].

Вплив дитячого оточення на розвиток особистості дітей, засвоєння ними норм поведінки забезпечує також колективна думка. У групі 3-річних дітей її ще немає, думка однієї дитини не впливає на думку іншої. Однак у 4-5 років діти починають прислухатися до думок однолітків, підкоряються думці більшості, навіть якщо вона суперечить їхнім враженням і знанням, тобто виявляють конформність.

Основним джерелом інформації дитини про себе є оточуючі люди, які також допомагають їй усвідомити статеву належність. Наприкінці раннього дитинства відбувається ідентифікація дитиною себе зі статтю. Однак вона ще не знає, яким змістом наповнені слова "хлопчик" і "дівчинка".

Дорослі свідомо або несвідомо допомагають дитині опанувати її статеву роль відповідно до загальноприйнятих стереотипів, прищеплюючи зразки статево-рольової поведінки хлопчика чи дівчинки. Хлопчикам дозволяють більше проявів агресивності, заохочують активність, ініціативність, витримку ; від дівчаток чекають ніжності, чуйності й емоційності. Орієнтація дитини на статево-рольову належність відбувається здебільшого в сім'ї.

У дошкільному віці зароджуються і розвиваються відмінності у спрямованості спілкування хлопчиків і дівчаток, доброзичливість до дітей своєї статі: хлопчик частіше обирає хлопчиків, а дівчатка - дівчаток. Розвивається усвідомлення себе як хлопчика або як дівчинки. Граючись, діти часто групуються за ознакою статі. В іграх проявляється емоційність дитини, відпрацьовуються варіанти чоловічої і жіночої ролі форм поведінки. У рольовій грі хлопчик, наслідуючи чоловіків, обирає роль шофера, космонавта, моряка; дівчинка – лікаря, вихователя, перукаря. Дівчатка швидше і легше пристосовуються до нової ситуації, ніж хлопчики.

До кінця дошкільного віку діти усвідомлюють незворотність статевої належності і починають відповідно будувати свою поведінку. У них виникають своєрідні індивідуалізовані ставлення до деяких ровесників іншої статі. Наприклад, хлопчик може відчувати радість, хвилювання, побачивши дівчинку. Дорослі повинні уважно ставитись до почуттів дитини, не дозволяючи собі іронії або поблажливої зарозумілості. Водночас не слід і заохочувати дитячу

закоханість, краще переключити увагу дитини на інші сфери, які можуть зацікавити її. Пізнавальний інтерес до повсякденного життя людей і міжособистісних стосунків чоловіків і жінок відображається у дитячих розмовах про любов, одруження і народження дітей.

Найважливіше значення для розвитку особистості дитини має гра. Виконуючи роль дорослих, відтворюючи їхню діяльність і взаємини, діти знайомляться з доступними для них правилами і мотивами поведінки, якими керуються дорослі в трудовій і громадській діяльності, спілкуванні між собою. Наприклад, виконуючи роль лікаря, дитина намагається відтворити його турботливість і уважність до хворого тощо.

Гра захоплює дітей, примушує їх переживати почуття інших персонажів: співчувати хворим, симпатизувати дітям, поважати старших тощо. Інтерес до гри, бажання зіграти певну роль спонукає дітей виконувати непривабливі дії. Вона є способом входження у реальне життя дорослих. Будь-яке втручання дорослого в гру дитини позбавляє її творчої сили, тому дорослим слід допомогти дитині створити умови для гри.

260

Дії і взаємини, які діти розігрують відповідно до ролей, допомагають їм краще зрозуміти мотиви поведінки, вчинки і почуття дорослих, але ще не забезпечують їх засвоєння. У процесі взаємин, що розгортаються з приводу гри, під час обговорення її змісту, розподілу ролей, ігрового матеріалу тощо діти вчаться враховувати інтереси товариша, співчувати йому, поступатися своїми інтересами, працювати заради спільної справи. Часто між ними виникають конфлікти з приводу організації і проведення гри, спричинені невмінням узгоджувати свої плани і дії. У таких випадках їм повинен допомагати вихователь.

У дошкільному віці створюються найсприятливіші умови для морального розвитку дітей. У цей період формуються перші моральні судження й оцінки, моральна поведінка, зростає дієвість моральних уявлень.

Дорослі у процесі виховання дитини повинні забезпечити не тільки засвоєння норм, вироблення звичок поведінки, а й позитивне емоційне ставлення до цих норм, формувати внутрішню позицію дошкільника.

Щодо темпераменту та характеру, то у дошкільному дитинстві процеси збудження і гальмування неврівноважені, тому поведінка дитини має ознаки темпераменту холерика. Неврівноваженість проявляється в нестійкості, мінливості реакцій, низькому контролю за своїми діями, частих змінах настрою, імпульсивності, легкому руйнуванню стереотипів поведінки. Зміна звичної обстановки погіршує самопочуття, спричинює захворювання, руйнування сформованих культурно-гігієнічних навичок, які, щоб стати стійкими, вимагають постійного підкріплення.

До вікових особливостей дітей дошкільного віку належить і більш швидке, ніж у дорослих, відновлення сил. У дошкільників (особливо молодших) слабо виражена і така властивість нервових процесів як інертність. Їхня поведінка ситуативна, вони погано пристосовуються до будь-яких незручностей, обмежень у часі, часто забувають обіцянки. Звички дітей дуже нестійкі і швидко руйнуються.

Важливим для формування характеру дошкільника є стиль спілкування дорослих один з одним та з самим малюком. У першу чергу це стосується спілкування батьків, особливо матері, з дитиною. Те, як вони поведуться з нею, згодом стане способом її поводження зі своїми дітьми, коли вона стане дорослою і буде мати власну сім'ю.

Спочатку в характері формуються такі риси, як доброта, товариськість, чуйність, а також протилежні їм якості – егоїзм, черствість, байдужість до людей.

У дошкільному віці закладаються основи рис характеру, які стосуються праці – працелюбство, акуратність, відповідальність, наполегливість. Оскільки в цей період провідною діяльністю є сюжетно-рольова гра, то саме в ній формуються і закріплюються відповідні звички. Крім цього, має значення і виконання дитиною доступних видів праці, що повинно стимулюватися та заохочуватися дорослими. Як правило, у характері закріплюються ті риси, які постійно одержують позитивну оцінку [2].

Отже, в ході дослідження розглянуто основні фактори, що впливають на розвиток особистості в дошкільному віці. Визначено вплив сім'ї, оточуючих та навколишнього середовища. Розглянуто особливості темпераменту та характеру дошкільника, а також роль гри у формуванні особистості дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. http://pidruchniki.ws/18271207/psihologiya/dityacha_psihologiya_-_pavelkiv_rv
2. <http://maryse.ru/page/rozvitok-osobistosti-ditini-v-doshkilnomu-vici>
3. all-pedagog.com.ua/formuvannya-elementarnih-matematichnih-uyavlen/osoblivosti-formuvannya-osobistosti-ditini-doshkilnika.html.